

ALTINBAS
UNİVERSİTESİ

TOKAMER

ANNE BABALAR İÇİN CİNSEL İSTİSMAR REHBERİ

Hazırlayan:
Öğr. Gör. Barış TUNCER

Nisan, 2018

Katkılarından dolayı
Altınbaş Üniversitesi Meslek Yüksekokulu ve TOMAKER Müdürü
Sayın Zeynep Banu DALAMAN'a teşekkür ederiz.

Cinsel İstismar Nedir?

Cinsel istismar, 0-18 yaş grubundaki bir çocuğun kendisinden büyük bir yetişkin tarafından cinsel doyum için zorla veya aldatılarak (ikna edilerek) kullanılması veya başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesidir.

Cinsel istismar;

- Her türlü cinsel içerikli konuşma,
- Şakalaşma,
- Teşhir ve röntgencilik gibi temas içermeyen istismar türleri,

- Çocuğun cinsel organlarına dokunma,
- Oral-genital seks,
- Ensest,
- Tecavüz,

Çocuğu fuhuş ve pornografik materyallerin üretiminde kullanma v.b. tüm davranışları kapsar.

Cinsel istismarda çocuğun rızası diye bir durum yoktur, ayrıca şiddet içermesi de gerekmez.

Çocuğun cinsel istismara uğrama nedenleri

- İlgi ve sevgi gereksinimi,
- Savunmasızlığı,
- Olayı gizleme eğiliminin olması,
- Yetişkinler tarafından kolayca yönlendirilmeleri ve aldatılma,
- Çevresindeki yetişkinlerin çocuktan böyle bir olayı duyduklarında inanmak istememeleri,
- Çocukların hayal dünyasının geniş olması ve gerçekler üzerine hayal gibi görünen olayları yerleştirmesi,
- Çocukların meraklı olmaları,
- Zihinsel engelli olma,

Cinsel İstismar Belirtileri

Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda birçok duygusal, davranışsal ve bedensel belirtiler gözlemlenebilir veya saptanabilir. ***Bu belirtilerin bir veya birkaçının varlığı akla hemen cinsel istismarı getirmemekle birlikte, söz konusu belirtilerin bir kısmının belirgin bir neden olmaksızın ortaya çıkıyor, tekrarlama eğilimi gösteriyor veya tedavi/yardım girişimlerine rağmen devam ediyor olması halinde cinsel istismar olasılığı akla gelmelidir.*** Cinsel istismarın varlığına dair en önemli şüphe, çocuğun istismara maruz kaldığını söylemesidir.

Genel Belirtiler

- Beslenme ve uyku bozuklukları,
- İletişim bozuklukları ve kabus görme,
- Anneye aşırı bağlanma ve anneden hiç ayrılamama,
- Okul yaşamında başarısızlık ve okul içi davranış değişiklikleri,

- Sigara, alkol ve madde kullanımına yönelme veya kullanma,
- Evden ayrılma, evden kaçma isteği ve uzaklara gitme,
- Alt ıslatma, alt kirlenme ve parmak emme davranışları,
- Yabancılardan, erkeklerden ve karanlıktan korkma.

Cinsel İstismarın Bedensel Belirtileri

- Oturmada veya yürümede zorluk,
- Cinsel organ, anüs veya ağız içinde veya etrafında yara veya izler,
- Vücudun farklı bölgelerinde, düşme veya çarpma ile oluşması beklenmeyecek şekilde tekrarlayıcı yara veya izlerin saptanması,
- Cinsel organ veya anüste başka bir nedenle açıklanamayan kanama,
- Kız çocuklarında cinsel organ içindeki himen zarının zarar görmüş olması,
- Cinsel organlarda veya vücudun herhangi bir yerinde, çocuğun iç çamaşırlarında meni saptanması, çamaşırlarının yırtılmış ve parçalanmış olması.

Cinsel Yolla Bulaşan Hastalık Belirtileri

- Gebelik belirtisi veya tıbbi incelemede gebelik tespit edilmesi,
- İdrar yaparken ağrı hissetme ,
- Cinsel bölgede pis koku,
- Cinsel bölge ve anal bölgede şişme, akıntı ve enfeksiyon bulguları,
- Kasık gölgelerinde süregelen ağrılar.

Cinsel İstismarın Davranışsal ve Duygusal Belirtileri

- O yaşta bir çocuktan beklenmeyecek şekilde cinsel konulara aşırı merak duyma, cinselliğe dair bilgi sahibi olma, cinsel söylem ve davranışlar sergileme, cinsel olarak baştan çıkartıcı, tahrik edici davranışlar sergileme,
- Cinsel organlarından nefret etme, onlardan kurtulmak isteme veya aşırı ilgilenme,
- Cinsel içerikli konu ve durumlardan rahatsız olma,
- Oyunlarında, resimlerinde veya yaşıt ilişkilerinde yaşıyla uyumsuz cinsel içeriklere yer verme ve cinsel ilişki taklidi (bebeklerin çiftleştirilmesi gibi),
- Yaşıtlarına veya kendinden küçük çocuklara karşı cinsel içerikli davranışlar sergileme (istismar boyutunda da olabilir),
- Başka bir nedenle açıklanamayan uyku ve yeme alışkanlığında değişiklik, kabuslar görme, yemeyi reddetme,
- Daha önceden var olmayan alt ıslatma, alt kirletme gibi sorunların ortaya çıkması,
- Yaşından küçük bir çocuk gibi davranma; örneğin parmak emme, bebeksi konuşma,
- İçe kapanma, mutsuzluk, insanlara güvensizlik, ilgi ve isteksizlik,

- Nedensiz korkular, gerginlik, ağlamalar,
- Anneye aşırı bağımlılık, anneden ayrılamama, yalnız yatamama,
- Okul uyumunun ve başarısının kötüleşmesi,
- Unutkanlık, dikkat ve konsantrasyon problemleri,
- Evden ve okuldan kaçma, sigara, alkol veya başka maddeler kullanmaya başlama,
- İntihar düşünceleri ve girişimleri,
- Bir arkadaşının, yakının veya komşusunun evine gitmeyi nedensiz ve ısrarla reddetme,
- Karşı cinsin cinsel bölgesi veya bölgeleri ile aşırı ilgilenme, kucağa oturma, elleme, sürekli gözleme, izleme ve sürtünme gibi davranışlar.

Çocuklar cinsel istismar konusunda eğitime ihtiyaç duyarlar. Üç temel önleme yaklaşımı bulunmaktadır.

Birincisi, çocukların bedenlerinin kendilerine ait olduğu ve kimsenin dokunmak için onları zorlayamayacağı özel bölgelerinin olduğu çocuklara öğretilmelidir.

Çocuklar için ikinci bir önleyici önlem, daha başlangıçtan itibaren doğru cinsellik terminolojisini öğretmektir.

Üçüncü önleyici önlem, bakıcı ve çocuklar arasındaki iletişim kanalları teşvik edilmeli ve açık tutulmalıdır.

Çocuğun cinsel istismardan korunmasına yönelik bilgilendirilmesi ve eğitim süreci aşağıdaki kısımlardan oluşur:

1. Çocuğun kendi bedeni ve bedeni üzerindeki hak ve sorumlulukları konusunda yaşına ve gelişimsel düzeyine uygun bir şekilde bilgilendirilmesi.
2. Çocuğun cinsellik, cinsel organlar ve kişisel mahremiyet

konularında yaşına ve gelişimsel düzeyine uygun şekilde bilgilendirilmesi ve eğitilmesi.

3. Cinsel istismar kapsamına girebilecek davranış veya durumlar hakkında ve böyle bir durumla karşılaşması halinde nasıl tepki göstereceği veya baş edebileceği konusunda çocuğun eğitilmesi
4. Cinsel istismar kapsamına girebilecek davranış veya durumlara maruz kalan çocuğun bu durumu anne-babayla paylaşmasının sağlanması

Çocuğun cinsel istismar kapsamına girebilecek davranış ve durumlar hakkında ve böyle bir durum karşısında nasıl tepki gösterebileceği konusunda bilgilendirilmiş ve eğitilmiş olması önemlidir. Bu bilgilendirilme ve eğitim süreci açık ve anlaşılır bir şekilde amaca yönelik cümlelerle yapılmalı ve şu adımları içermelidir:

- * İnsan vücudundaki cinsel organlar ve mahrem bölgelerin (örneğin göğüsler, kalçalar, kasıklar, bacakların üst kısmı, anüs) neler olduğu çocuğa öğretilmelidir.
- * Cinsel organların ve mahrem bölgelerin kişiye özgü olduğu ve bazı durumlar (örneğin sağlık veya bakım amacıyla ebeveyn, bakıcı veya bir doktorun gerektiğinde cinsel organ veya mahrem bölgelere bakabilmesi) dışında başka birinin çocuğun cinsel organ veya mahrem bölgelerine bakması, dokunması, okşamasının veya kendi cinsel organlarını çocuğa göstermesi veya dokundurmasının doğru olmadığı çocuğa öğretilmelidir. Açıkça cinsel içerikli veya çocuğun kendini rahat hissetmediği davranış ve durumlar karşısında tepki gösterebileceği, reddebileceği veya bağırabileceği (hayır, istemiyorum bunu yapamazsın beni rahat bırak) çocuğa öğretilmelidir.

* Büyüklerin her yaptıkları veya her istekleri doğru olmayabilir. Şayet çocuktan uygunsuz bir istekte bulunduğu veya çocuğa karşı yanlıŐ bir davranış sergilediğinde, ocuk bunu kabul etmek veya sayęı duymak zorunda olmadığını bilmelidir.

Cinsel istismar kapsamına girebilecek davranış veya durumlara maruz kalan çocuğun bu durumu anne-babayla paylaşmasının sağlanması

İstismarcının cinsel istismarı baŐlatma ve sürdürmesinde en önemli güvencelerinden birisi, çocuğun bu durumu kimseye söyleyemeyeceği düŐüncesidir. Bu nedenle ocuk böyle bir durumla

karşılaştığında, bunu ailesine dile getirmesi konusunda açık ve anlaşılır bir Şekilde bilgilendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Aile ocuğun böylesine zor bir durumu kendileriyle paylaşabileceği lde anlayıŐlı ve güven verici olmalıdır. Aksi halde çocuğun maruz kaldığı cinsel istismarı dile getirmesi çok zor olacaktır. Çocuğun bu konudaki eğitim ve bilgilendirilme süreci ve ailelerin üzerine düŐen görevler aşağıdaki noktaları içermelidir.

*ocuk kendisine yönelik rahatsız edici herhangi bir davranış veya durumu anne-babasıyla paylaŐması gerektiğini bilmelidir.

*Hiç kimsenin çocuğu birtakım şeyleri anne babasından gizlemek için tehdit etme, korkutma hakkı olmadığı, çocukların mutlaka bu tür durumları anne babalarına söylemeleri gerektiği konusunda çocuk eğitilmelidir.

*Çocukların anne babalarından habersiz başka erişkin bireylerle özel ilişkileri veya sınırları olamayacağı konusunda çocuk eğitilmelidir (istismarcılar çocukla aralarındaki ilişkinin kendi aralarında özel veya sır olduğu ve kimseyle paylaşılması gerektiği fikrini çocuğa aşılayabilirler)

*Çocukların başına gelen bazı kötü olaylarda (örneğin cinsel istismar) çocuğun bir suçunun olmadığı çocuğa anlatılabilir. Cinsel istismara maruz kalan çocuklar sıklıkla bunun kendilerinin bir suç olduğunu düşünebilir ve suç işlemiş olma korkusuyla durumu anlatmayabilirler.

*Cinsel istismara maruz kalan çocuklar, yaşadıklarını dile getirdiklerinde ailenin veya çevrenin olumsuz, suçlayıcı veya öfkeli tepkiler gösterebileceğini düşünüp korkabilirler. Bu korkudan dolayı da yaşadıklarını dile getirmeyip, istismar sürecine katlanmaya devam edebilirler. Bu nedenle aileler çocuklarının böyle bir duruma maruz kalmaları halinde, korkmadan çekinmeden kendileriyle paylaşabileceği konusunda söz ve davranışlarıyla güven telkin etmelidirler. Çocuk böyle bir durumda anne babanın onu suçlamayacağından, kızmayacağından aksine onu en iyi şekilde koruyacaklarından emin olmalıdır.

Çocukların Güvenliklerinin Sağlanması Konusunda Öneriler

1. Güvenliklerini sağlamayı öğretin: Çocuklara güvende olma hakları olduğunu ve bunu kimsenin ellerinden alamayacağını öğretin.

2. Bedenlerini korumayı öğretin: Çocuklara bedenlerinin kendilerine ait olduğunu, özellikle mayo ile kapatılan bölgelerin çok özel bölgeler olduğunu ve kimsenin bu bölgelere dokunmaya haklarının olmadığını anlatın. Çocuklarınıza vücudun özel bölgelerinin doğru adlarını öğretin. Çocuklarınıza fiziksel güvenlik ve hangi dokunmanın normal, hangisinin normal olmadığını öğretin.

Herkesin olduğu gibi onun da vücudunun bazı 'özel' bölgeleri olduğu, bu bölgelerin isimlerinin neler olduğu, buralara kimlerin ne şartlarla dokunabileceği çocuğun anlayabileceği bir dille anlatılmalı ve bu sınırları korumaları gerektiği öğretilmelidir.

Bunlar olabildiğince erken yaşta öğretilmelidir çünkü her yaşta çocuk istismar mağduru olabilir. Konuşmaya ve isteklerini anlatmaya başladıkları 2 yaş civarı vücut parçalarının isimleri öğretilerek güvenmedikleri, istemedikleri zaman özel bölgelerine dokunulunca "hayır" demeleri öğretilmeli. Konuşmaya başladıkları yaşlarda vücut bölümlerinin isimleri öğretilirken göz, kulak, burun, ağız, el, ayak gibi 'özel bölgelerinde adı öğretilmelidir. Bu bölgelerin anatomik olarak doğru isimlerinin öğretilmesi ve takma oyun isimler kullanılmaması gerekmektedir. Çocuk bir sorun yaşadığı zaman yardım istediği kişiler tarafından doğru bir şekilde anlaşılabilmesi çok önemlidir. Takma isimlerle konuşan bir çocuğun ne anlatmak istediği nelerden söz ettiği onu yeterince tanımayan kişiler tarafından anlaşılabilir.

- 3. Hayır demeyi öğretin:** Çocuklara herhangi birisi onları incitmeye kalkarsa 'Hayır' demeleri gerektiğini söyleyin. Çünkü birçok çocuğa büyüklerin söylediklerine itaat etmeleri gerektiği öğretilmiştir. Çocuklara herhangi bir kişi onlara istemediği bir şekilde dokunduğunda veya çocuğun başkasının bedenine dokunması istendiğinde hayır demesi öğretilmelidir.
- 4. Yardım istemeyi öğretin:** Birisi onlara rahatsız edici bir şey yaparsa arkadaşlarından veya büyüklerinden yardım istemeyi öğretin. Yardım istediklerinde onlara kızmayacağını söyleyin.
- 5. Onlara inandığınızı öğretin:** Çocuğunuza inanın, eğer yardım istiyorsa bunu geri çevirmeyin. Çocuklar bu konuda çok ender yalan söylerler.
- 6. Sır saklamamasını öğretin:** Çocuklarınıza bazı sırların hiçbir zaman saklanmaması gerektiğini söyleyin. Onlara böyle bir durumla karşılaştıklarında söylemeleri gerektiğini ve istemeseler dahi bunların açıklanması gerektiğini anlatın. Çocuklarınızı iyi sırlar (sürpriz partiler gibi- bunun sakıncası yok çünkü uzun zaman sır tutmak zorunda değiller) ve kötü sırlar (onlar çocuğun sonsuza kadar tutmak zorunda olduğu sırlardır ki bu kabul edilemez) arasındaki fark konusunda eğitin.
- 7. Korkmadan anlatabilmelerini sağlayın:** Çocuklar böyle bir olay yaşandığında gidip durumu anlatabilecekleri, konuşabilecekleri, onları dinleyebilecek ve onları istismardan istismarcıdan koruyacak bir yetişkin olduğunu bilmeliler. Böyle bir durumu anlatırlarsa ceza almayacaklarını, onlara kızılmayacağını, onların sözlerine inanılacağını, güvenileceğini onlara anlatmak çok önemlidir.
- 8. Dokunulmayı reddetmeyi öğretin:** Çocuklarınıza kendilerinin ellenmesi ve öpülmesi durumunda eğer

hoşlanmıyorlarsa bunu reddetmelerini söyleyin. Eğer birisi eller ve bunun sır olarak saklanması gerektiğini söylerse mutlaka size söylemesi gerektiğini anlatın. Çocuklarınızı vücutları hakkında kararların kendilerine ait olduğunu konusunda bilinçlendirin. Başkalarının kendisine dokunmasını istemediğinde hayır demeye yöreklendirin. Anne-babalar çocuklarının beden sınırlarına saygı göstermeliler. Çocuğa sormadan veya onun itirazlarına aldırmadan çocuklara dokunmamak gerekir. Çocuk istemediği halde öpmek, okşamak, sarılmak, gıdıklamak, mincıklamak gibi davranışları yapmamak gerekir. Bu davranışlar istismar değildir ancak, çocuğun kendi bedeni üzerinde denetimi, kontrolü olmadığını öğretir ve çocuk istismar konusunda daha kırılğan hale gelir. Bu çocuklar birisi özel bölgelerine dokunduğunda, özel bölgelerini okşadığında

hayır diyebilme, karşı koyma, kendini savunma gücünü kendinde bulamaz.

9. Yabancılarla konuşmamayı öğretin: Çocuklarınıza, güvenliklerini korumak için gerekirse kendilerine zarar veren kişiden kaçmak, yüksek sesle bağırarak ve onu tekmelemek gibi bazı kural dışı davranışlarda bulunabileceklerini anlatın. Sadece yabancıların tehlikeli olduğuna odaklanmayın. Unutmayın ki çocukların çoğunluğu tanıdığı ve güvendiği kişiler tarafından istismar edilmektedir.

10. Özel bölgeler hakkında bilgilendirin: Güvenli, tehlikeli gibi kavramları anlamaya başladığında konu 'beden-vücut güvenliği' üzerinden basit ve somut cümlelerle çocuğun anlayabileceği bir dille anlatılabilir.

ÖRNEĞİN: "Seninle bedeninin güvenliği hakkında biraz konuşmak istiyorum. Bütün insanların vücudunda bazı özel bölgeler vardır. Senin de vücudunda bazı özel bölgelerin var. Bu bölgeler mayo ile veya iç çamaşırları ile kapatılan bölgelerdir. Bu bölgelere güvenmediğin kişilerin dokunmasına izin vermeye bilirsiniz, hayır diyebilirsiniz biz böyle bir şey yaptığında sana kızmıyoruz. Bazen bazı yetişkinler, bunlar senin tanıdığın, çok sevdiğin büyükler de olabilir sana dokunabilirler. Böyle bir durum seni rahatsız edebilir, kendini üzgün ve garip hissetmene sebep olabilir. Böyle bir durumla karşılaştığında 'Hayır dokunma' demelisin. Sonra da bu durumu bana anlat olur mu? Böylelikle hem seni koruyabiliriz hem de o yetişkine güvenlik kurallarını anlatabiliriz."

Şayet ebeveyn olarak çocuğunuzun cinsel istismara maruz kaldığından şüpheleniyorsanız;

*Öncelikle sakin ve güven verici bir şekilde çocuğa yaklaşınız

*Öncelikli amaç, birilerini suçlamak veya intikam almak değil, varsa şayet çocuğun yaşadığı istismarı sonlandırmak ve çocuğu korumaya almaktır.

*Çocukla konuşmak istediğiniz şeyleri zihninizde planlayınız.

*Öncelikle üstü kapalı ve dolaylı cümlelerle endişenizi dile getirmeye ve çocuğun yaşadıklarını sizinle paylaşabileceği bir atmosfer oluşturmaya çalışınız:

'seninle biraz konuşmak istiyorum,' 'son zamanlarda seni biraz mutsuz görüyorum, birisinin sana üzücü bir şeyler yapıp yapmadığını merak ediyorum.' 'çocuklar kendilerini mutsuz eden, üzen şeyleri aileleriyle paylaşırlar,' 'biz seni seviyoruz ve seni üzen şeyi merak ediyoruz,' seni üzen sorunu anlamak, sorunu çözmek ve seni korumak istiyoruz.'

*Kapalı uçlu ve yönlendirici sorulara verilen cevapların yanıltıcı olabileceğini unutmayın. 'Senin popona veya cinsel organına mı dokundu ?' gibi bir soru, yönlendirici bir sorudur ve çocuk sorunun anlam ve önemini bilmeden 'evet' diyebilir. Bunun yerine öncelikle 'sana ne yaptığını bana anlatabilir misin?,' 'Onun sana ne yaptığını bana gösterebilir misin?' daha genel ve tanımlayıcı sorular sorulmalı, sonrasında gerekirse detaylar sorulmalıdır.

*Cinsel istismar şüphe ve iddiası durumunda, gerek belirtilerin anlam ve önemini değerlendirilmesi, gerekse çocuk ve aileye destek olunması açısından bir uzman yardımı alınması uygun olacaktır.

Eğer Kesinleşmiş Bir Cinsel İstismar Söz Konusuysa:

*İlk yapılması gereken istismarın sonlandırılması ve çocuğun koruma altına alınmasıdır.

*Çocuğunuzun yaşadığı olayları küçümsemeyin veya yok saymayın.

*Ne hiçbir şey olmamış gibi duyarsız davranın nede aşırı panik ve öfkeyle karşılayın

*Olanlardan dolayı çocuğu veya kendinizi suçlamayın. Cinsel istismar fark edilmesi zor bir durumdur. İstismarcı hiç tahmin etmediğiniz, sevip güvendiğiniz, toplumda saygın bir yeri olan birisi de olabilir. İstismarcılar her türlü sosyal kesimden, her meslek grubundan ve her yaş grubundan olabilirler. En önemli ortak noktaları sapkın cinsel dürtülerini kontrol edememeleri ve bu dürtülerini tatmin etmek için sinsi ve etkili planlar yapabilmeleridir.

*Çocuk, büyük olasılıkla tanıdığı ve muhtemelen de sevdiği,

güvendiği birisinden hiç beklemediği bir travmaya maruz kalmıştır. Ebeveyn olarak sizler, çocuğun sığınabileceği güvenli ve korunaklı bir sığınak olmalısınız.

*Çocuğunuzun mahremiyetine saygılı olun. Çocuğun yaşadığı olayları gerekli mercilerle uygun bir şekilde paylaşmasına yardım edin.

*Gerekmedikçe çocuğun yaşadıklarını başkalarına anlatmayın, çocuğa sık sık olayı hatırlatmaktan ve anlattırmaktan kaçının.

*Cinsel istismar bildirilmesi zorunlu durumlardan birisidir.

Bir çocuğun cinsel istismara maruz kaldığını bildiği halde, bunu bildirmemek veya gereğini yapmamak suça göz yummak anlamına gelir ve yasal sorumluluğu vardır. Bu nedenle durumu yetkili mercilerle paylaşma konusunda cesaretli davranın. İstismarcının istismar sürecini kendiliğinden sonlandırması veya bu alışkanlığını bırakması çok zordur. İstismarcılar tedavi edilmedikleri sürece veya gözlem altına alınmadıkları sürece istismar davranışını yineleme olasılığı çok yüksektir. Hem söz konusu çocuğun hem de diğer çocukların korunması ve istismarcıya karşı gerekli yasal ve hastalıkların alınması için durumun bildirilmesi zorunludur.

Ailelerin Çocukları İstismardan Korumak İçin Yapması Gerekenler

1. Çocuğa ev adresini ve telefonunu öğretmek,
2. Çocuğa telefonu nasıl kullanacağını ve arayacağını öğretmek,
3. Çocuğun her zaman nerede olduğunu bilmek,
4. Çocuğun umumi yerlerde tek başına tualete gitmesine izin vermemek,
5. Küçük yaşlarda çocuğun arabada tek başına kalmasına izin vermemek,
6. Çocuğa yabancı kişilerle ilişki kurmanın sınırlarını öğretmek,
7. Çocuğun arkadaşlarını tanımak,
8. Çocuğun faaliyetlerinde yer almak,
9. Çocuğu büyük mağazalarda, oyuncak reyonlarında vs. yalnız bırakmamak, çocuğa kaybolursa yardım istemesini öğretmek,
10. Çocuğa eve giremediği bir durumda kimin evine gidebileceğini açıkça belirtmek,
11. Çocuğa aşırı ilgi gösteren biri olursa bunu dikkate almak,
12. Çocuğa vücudunun kendisine ait olduğunu ve hastalıklara, kazalara karşı koruyorsa kötü dokunuşlara karşı da vücudunu koruması gerektiğini öğretmek (bunun için çocuğa öncelikle iyi dokunuşun ve kötü dokunuşun, vücudun özel bölgelerinin öğretilmesi gerekir)
13. Çocuğa kendisine istemediği bir şekilde dokunulursa hayır demeyi, bağıarak yardım istemeyi, ve kaçarak uzaklaşmayı öğretmek,
14. Çocuğun gerçek ve hayali korkularını önemsemek,
15. Çocuğa tehlikeli bir durumla karşılaştığında, ne zaman, nerede olursa olsun ebeveynlerinin yanında olacağını söylemek,
16. Çocuğa aileden izinsiz başkalarından hediye kabul etmemesi gerektiğini öğretmek,
17. Çocuğa anne çocuk arasında sır olamayacağını, bir kişi çocuğa olumsuz bir davranışta bulunduğu anda bunu kimseye söyleme, bu sır derse bile bunun anneye anlatılması gerektiğini öğretmek,
18. Etkili çocuk ebeveyn iletişimi kurmak.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Saltalı, N.S. (2015). Çocuk İhmali ve İstismarı. S.S.Y. Doğru (Ed.). Çocuk Hakları ve Koruma içinde. Ankara: Eğiten Kitap
- Öztürk, M. (hızl.). (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Bayraktar, S. (2015). İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İhmali ve İstismarı. 1. Basım. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
- Özcan,Ö. Z. Elyas (2012). Çocuk ve Ergenlerde Ruhsal Bozukluklar. A. Kaya (Ed.). Eğitim Psikolojisi içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Doç. Dr. Aslı Çarkoğlu 8 Soruda Çocuğu Korumak İçin Ne Yapmalı?
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160330_sekiz_soruda_cocukistismar

www.altinbas.edu.tr